

ΚΠολΔ 313 – ΑΚ 1667.2, 1719 εδ. α, 1720 εδ. β

**ΚΥΡΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑΣ ΠΡΙΝ ΚΑΤΑΣΤΕΙ ΤΕΛΕΣΙΔΙΚΗ
ΑΠΟΦΑΣΗ ΠΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΔΙΕΤΑΞΕ
ΠΛΗΡΗ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ (ΑΝΤΙ ΜΕΡΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ)
ΚΑΙ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΑΙΤΗΣΗ ΑΡΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟΒΙΩΣΕΙ Ο
ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΤΟΥΜΕΝΟΣ**

(ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ)

Κωνσταντίνος Δ. Παναγόπουλος

Καθηγητής του Αστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή Δ.Π.Θ.

1. Ιστορικό

α. Ο Θ.Σ. συνέταξε δημόσια διαθήκη την 27-1-2014 (ανακαλώντας προηγούμενη, που είχε συντάξει την 23-12-2013) και την 20-2-2014 κατέθεσε αίτηση στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, με την οποία ζήτησε να τεθεί υπό καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης. Επί της αιτήσεως αυτής εκδόθηκε η απόφαση 3168/2014, με την οποία ο Θ.Σ. τέθηκε σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης, αν και στο σκεπτικό της αποφάσεως αυτής αναφέρεται ότι αντιμετώπιζε μόνο κινητικά προβλήματα (περίπτωση στην οποία αρμόζει η μερική επικουρική συμπαράσταση).

β. Στη συνέχεια, την 12-6-2015 και πριν τελεσιδικήσει η ανωτέρω απόφαση, ο Θ.Σ. κατέθεσε αίτηση προς το ίδιο ανωτέρω Δικαστήριο ζητώντας την ανάκλησή της και την άρση της θέσεώς του υπό καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης. Η αίτηση αυτή δεν συζητήθηκε, καθώς η αρχικά προσδιορισθείσα δικάσιμος αναβλήθηκε, στη συνέχεια δε η συζήτηση ματαιώθηκε λόγω αποχής των δικηγόρων και, εντέλει, την 10-6-2016 (πάντα πριν τελεσιδικήσει η απόφαση 3168, αφού δεν είχε επιδοθεί στον αρμόδιο Εισαγγελέα) ο Θ.Σ. απεβίωσε, έχοντας συντάξει νέα δημόσια διαθήκη την 22-7-2015 με την οποία ανακαλούσε την προηγούμενη (της 27-1-2014).

γ. Μετά το θάνατο του Θ.Σ., ο τετιμημένος στην δεύτερη και τρίτη διαθήκη Μιχαήλ Παπακωνσταντίνου (αλλά επί λιγότερων περιουσιακών στοιχείων στην τελευταία) άσκησε αγωγή στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών ζητώντας και επιτυχάνοντας με την απόφαση 4771/2018 του ανωτέρω Δικαστηρίου την ακύρωσή της διαθήκης από 22-7-2015, κατ' αυτής δε της αποφάσεως ασκήθηκε έφεση.

δ. Το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο δέχθηκε με την αναφερόμενη απόφαση (υπογραμμίσεις του γράφοντος), ότι από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 1718, 1719 και 1720 Α.Κ. «... προκύπτει ότι το πρόσωπο το οποίο έχει τεθεί υπό δικαστική συμπαράσταση είναι ανίκανο να συντάξει διαθήκη από τον χρόνο υποβολής της σχετικής αιτήσεως ή της πράξεως προς εισαγωγή της υποθέσεως προς συζήτηση. Εάν, όμως, παρά ταύτα, ο συμπαραστατούμενος, μετά την υποβολή της αιτήσεως, συντάξει διαθήκη και αποβιώσει προτού η σχετική απόφαση καταστεί τελεσίδικη, τότε η διαθήκη είναι αναδρομικά έγκυρη μόνο, όμως, στην περίπτωση εκείνη που η απόφαση η οποία έθεσε αυτόν υπό καθεστώς δικαστικής συμπαράστασεως αφορούσε μερική στερητική δικαστική συμπαράσταση με ρητή απαγόρευση του συμπαραστατούμενου να συντάσσει διαθήκη. Αντιθέτως, η διαθήκη είναι και παραμένει άκυρη, κατ' εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 1718 ΑΚ εάν η απόφαση είχε θέσει το συμπαραστατούμενο υπό καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασεως.»

ε. Με τους 3^ο και 1^ο λόγο της εφέσεως που ασκήθηκε κατά της αποφάσεως 4771 προβάλλεται από τους εκκαλούντες, ότι οι ανωτέρω παραδοχές του Πρωτοδικείου είναι εσφαλμένες διότι:

- Κακώς απορρίφθηκε ο ισχυρισμός τους περί ανυποστάτου της αποφάσεως 3168 (3^{ος} λόγος εφέσεως), καθώς αυτή αποφάνθηκε επί μη υποβληθέντος αιτήματος διατάζοντας πλήρη στερητική συμπαράσταση, αντί της αρμόζουσας επικουρικής τοιαύτης.
- Και πάντως (1^{ος} λόγος εφέσεως) από το συνδυασμό των διατάξεων ΑΚ 1719 εδ. β' ΑΚ 1720 εδ. α' η επέλευση αναδρομικής ανικανότητας κατά την πρώτη διάταξη, προϋποθέτει τελεσίδικη απόφαση, ήτοι η ανικανότητα για σύνταξη διαθήκης αρχίζει μεν από την υποβολή της αίτησης (ή από τη σύνταξη της πράξης για αυτεπάγγελτη εισαγωγή της υπόθεσης προς συζήτηση) εφόσον όμως επακολουθήσει η έκδοση τελεσίδικης απόφασης που υποβάλει το πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση. Έτσι αν μετά την οριστική απόφαση που θέτει το πρόσωπο σε δικαστική συμπαράσταση ακολουθήσει απόφαση του Εφετείου που δέχεται την έφεση, ανατρέπεται η οριστική απόφαση με συνέπεια να μην υφίσταται ανικανότητα του προσώπου και συνακόλουθα, η διαθήκη που τυχόν έχει συνταχθεί στο

διάστημα μεταξύ της καταθέσεως της αιτήσεως έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας (έκδοση τελεσιδικής απόφασης) να είναι έγκυρη, καθώς τα αποτελέσματα της ανικανότητας, στο κρίσιμο ζήτημα της σύνταξης διαθήκης από πρόσωπο που έχει τεθεί σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, τελούν υπό τη διαλυτική αίρεση της τελεσιδικίας της δικαστικής απόφασης που τον υπέβαλε σε αυτήν. Αυτό δε κατά τους εκκαλούντες ισχύει και σε περίπτωση θανάτου του διαθέτη πριν τελεσιδικήσει η δικαστική απόφαση που έθεσε αυτόν υπό δικαστική συμπαράσταση, όπως εν προκειμένω. Με δεδομένο δηλαδή ότι αν ο διαθέτης ζούσε θα μπορούσε με την άσκηση των ενδίκων μέσων να εμποδίσει τη θέση του σε δικαστική συμπαράσταση (δυνατότητα η οποία χάνεται με το θάνατο), το κύρος της διαθήκης διασώζεται αφού δεν υπάρχει τελεσιδική κρίση περί της νομιμότητας της δικαστικής συμπαράστασης, την οποία προϋποθέτει ο συνδυασμός των ΑΚ 1719 εδ. α' περίπτ. 2, 1719 εδ. β' και 1720 εδ. α' για την επέλευση της ανικανότητας σύνταξης διαθήκης.

- Σε κάθε περίπτωση δε, κατά τους εκκαλούντες, με δεδομένο ότι η ΑΚ 1719 εδ. α' περίπτ. 2 και εδ. β' αντιμετωπίζει ομοιόμορφα τις δυο περιπτώσεις ανικανότητας (πλήρη στέρηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας και, αντιστοίχως, ρητή στέρηση της ικανότητας για σύνταξη διαθήκης), για την ταυτότητα του νομικού λόγου η ρύθμιση του άρθρου 1720 εδ. α' Α.Κ. καταλαμβάνει και όσους υποβλήθηκαν σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης. Η αφαίρεση ειδικά της ικανότητας για σύνταξη διαθήκης (ως έλασσον) εμπεριέχεται δηλαδή στην έννοια της πλήρους στερητικής συμπαράστασεως (ως μείζον) χωρίς να απαιτείται ειδική μνεία.

2. Ερωτήματα

Υπό το ως άνω ιστορικό, τις παραδοχές της αποφάσεως 4771 και τα προβαλλόμενα στους 1^ο και 3^ο λόγους της εφέσεως κατ' αυτής, ζήτησαν οι εκκαλούντες την επιστημονική μου γνώμη ως προς:

- Το υποστατό (ή αυτοδίκαιη ακυρότητα) της αποφάσεως 3168.
- Το κύρος της διαθήκης που συνέταξε ο Θ. Σ. την 22-7-2015.
- Την ορθότητα της διακρίσεως στην οποία προβαίνει το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο με την απόφαση 4771 μεταξύ της περιπτώσεως που τίθεται ο κληρονομούμενος υπό καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαραστάσεως και εκείνης που τίθεται υπό καθεστώς μερικής στερητικής ταιαύτης με ρητή απαγόρευση συντάξεως διαθήκη.

3. *Επισημάνσεις αναφορικά με την ερμηνεία κανόνων δικαίου και δικαιοπραξιών*

Προ πάσης απαντήσεως, για τη θεμελίωση και την ευχερέστερη κατανόησή της, κρίνεται σκόπιμο να επιχειρηθούν οι ακόλουθες επισημάνσεις.

α. Προς εξακρίβωση του αληθούς νοήματος τόσο των κανόνων δικαίου όσο και των δικαιοπραξιών, η ερμηνεία διενεργείται με τις ίδιες μεθόδους¹, διέπεται από τους ίδιους ερμηνευτικούς κανόνες² και έχει πάντα ως αφετηρία τη γλωσσική διατύπωση³, δηλαδή «το γράμμα» του ερμηνευόμενου κειμένου (μέθοδος της γραμματικής ερμηνείας)⁴, η οποία ενίοτε είναι και αρκετή αν εξ

---

¹ Για την ομοιότητα της ερμηνείας κανόνων δικαίου και δικαιοπραξιών βλ. *Μεντή*, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ τ. Ι 2010 άρθρο 200 σελ. 370-371 αρ. 2 & 3α και *Σταθόπουλο*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. 1 Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 851 αρ. 71 και σελ. 852 αρ. 73 με πλήθος παραπομπές στην εκεί σημ. 117: «*Η ερμηνεία νόμων και εν γένει κανόνων δικαίου είναι αυτονόητο ότι έχει ομοιότητες με την ερμηνεία δηλώσεων βουλήσεως, αφού και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για την αναζήτηση και διαπίστωση του νοήματος ενός νομικού κειμένου με δεσμευτική ισχύ. Και εκεί και εδώ σημασία έχει τόσο το γράμμα του κειμένου (γραμματική ερμηνεία), όσο και (κυρίως) το πνεύμα (λογική, συστηματική ερμηνεία), ο επιδιωκόμενος σκοπός (τελλολογική ερμηνεία) οι παραστάσεις του συντάκτη του κειμένου και η προεργασία της σύνταξης (ιστορική ερμηνεία). Οι λύσεις σε περίπτωση διάστασης γράμματος και πνεύματος (π.χ. διασταλτική, συσταλτική ερμηνεία) καθώς και τα ερμηνευτικά επιχειρήματα (π.χ. το επιχείρημα a fortiori) είναι επίσης κοινά*».

² Για τους άγραφους ερμηνευτικούς κανόνες βλ. παρακάτω, υπό το στοιχείο στ.

³ Ενδεικτικά *Μεντής*, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ τ. Ι 2010 άρθρο 200 σελ. 371: «*Η γραμματική ερμηνεία είναι το πρώτο βήμα*».

⁴ Από πλευράς ορολογίας δεν παρατηρείται μεν ομοιογένεια, καθώς άλλοι κάνουν λόγο για μεθόδους ερμηνείας, άλλοι για ερμηνευτικά κριτήρια και άλλοι για βαθμίδες μιας ενιαίας μεθόδου, σημασία όμως έχει πως όλοι συγκλίνουν στην παραδοχή ότι γίνεται μετάβαση σε επόμενο στάδιο, αν το

αυτής προκύπτει σαφήνεια και πληρότητα του νοήματος, δίχως αντιφάσεις. Διαφορετικά (και συνήθως) διέρχεται η ερμηνεία και ένα ή περισσότερα από τα επόμενα⁵ στάδια (μέθοδοι της ιστορικής, λογικής και τελολογικής ερμηνείας), όπου επιχειρείται είτε διεύρυνση του εννοιολογικού πλάτους των σημαινομένων από τις λέξεις αν ο νομοθέτης εκφράστηκε στενότερα του δέοντος (διασταλτική ερμηνεία) είτε περιστολή του, αν αυτός εκφράστηκε ευρύτερα (συσταλτική ερμηνεία) ή αναζητείται η βούλησή του με αναδρομή στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, στα πρακτικά της Βουλής κλπ (ιστορική ερμηνεία) ή συσχετίζεται η κρίσιμη διάταξη με άλλες που εντάσσονται στο ίδιο κανονιστικό υποσύστημα (συστηματική ερμηνεία) ή εναρμονίζεται με τον επιδιωκόμενο σκοπό (τελολογική ερμηνεία, βλ. 5.2γ.ii). Σε περιπτώσεις δεσφάλητου νομοθετικού κενού, όπου η απουσία ρύθμισης αποκλείει εξ αντικειμένου την ερμηνεία (δεν υφίσταται κείμενο για να ερμηνευτεί), χωρεί η λεγόμενη αναλογία δια της εφαρμογής και στην αρρυθμιστη περίπτωση των κανόνων που διέπουν περίπτωση όμοια με αυτήν⁶.

β. Η υπόδειξη λοιπόν στο άρθρο 173 ΑΚ, να επιχειρείται η ερμηνεία «χωρίς προσήλωση στις λέξεις» σημαίνει το μάλλον αυτονόητο⁷ ότι δεν εξαντλείται η ερμηνευτική προσπάθεια στην γραμματική ερμηνεία, αλλά διέρχεται και τα λοιπά στάδια, όταν η «προσήλωση» στις λέξεις (μόνο στη γραμματική ερμηνεία δηλαδή) θα άφηνε στον εφαρμοστή του δικαίου απορίες ή

προηγούμενο (αρχής γενομένης από τη γραμματική ερμηνεία) δεν κατέληξε σε ασφαλές ερμηνευτικό πόρισμα.

⁵ Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. I Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 854 αρ. 80 : «Η μέθοδος ερμηνείας ... ακολουθεί διαδοχικά τρεις βαθμίδες. Στην κάθε επόμενη βαθμίδα προχωρούμε αν η προηγούμενη δεν έχει καταλήξει σε ερμηνευτικό πόρισμα». Ομοίως Λιτζερόπουλος, τα άρθρα 173 & 200 ΑΚ, σε Τιμητικό Τόμο Αρείου Πάγου σημ. 41 in finem).

⁶ Σχετικώς, βλ. ενδεικτικά Περάκη σε Κ. Παναγόπουλου, Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο σελ. 71-72.

⁷ Η πρόβλεψη αυτή του άρθρου 173 ΑΚ αναφορικά με τις δικαιοπραξίες θα μπορούσε να απουσιάζει, όπως συμβαίνει αναφορικά με τους κανόνες δικαίου, όπου η έλλειψη ανάλογης πρόβλεψης δεν επηρεάζει βέβαια την ανάγκη ερμηνείας τους δίχως προσήλωση στη γλωσσική τους διατύπωση. Ότι και δίχως την πρόβλεψη της διατάξεως 173 ΑΚ το νόημα και ο σκοπός της ερμηνείας θα οδηγούσαν σε αναζήτηση της αληθινής βούλησης χωρίς προσήλωση στις λέξεις επισημαίνει και ο Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. 1 Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 831 αρ. 7.

αμφιβολία ως προς το ακριβές νόημά τους.

γ. Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Βυζαντινορωμαϊκού δικαίου προβλεπόταν νομοθετικά⁸ η επιταγή να προτιμάται σε περίπτωση αμφιβολίας από τις περισσότερες δυνατές ερμηνείες εκείνη με την οποία διασώζεται το κύρος της διαθήκης. Η αρχή της εύνοιας του κύρους της διαθήκης θεωρείται και στο ισχύον δίκαιο αυτονόητο⁹ ότι πρέπει να διέπει κάθε ερμηνευτική προσέγγιση¹⁰.

δ. Σύμφωνα με το Σύνταγμα ερμηνεία του νομικού κειμένου (δικαιοπραξιών ή κανόνα δικαίου) σημαίνει την προσφυγή του ερμηνευτή στις θεμελιώδεις συνταγματικές αξιολογήσεις, υπό την έννοια ότι μέσω αυτής ο ερμηνευτής ανατρέχει στις συνταγματικές αρχές και τα ατομικά ή κοινωνικά δικαιώματα εξασφαλίζοντας έτσι ότι δεν θίγεται κανένα από αυτά¹¹, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξία (Σ 2.1, βλ. κατωτέρω 5.1ε & 5.2γβ).

ε. Εξάλλου η ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου, όταν πρόκειται για νόμο που ενσωματώνει - κυρώνει Ευρωπαϊκή Οδηγία ή διεθνή σύμβαση, όπως εν προκειμένω (βλ. 5.1ε), πρέπει κατά τη νομολογία και τη θεωρία να εναρμονίζεται προς αυτήν¹².

στ. Τέλος, στον ερμηνευτή προσφέρονται και οδηγίες που τυποποιούνται από τη νομολογία και τη θεωρία σε άγραφους στη χώρα μας ερμηνευτικούς «κανόνες» (διατυπωμένους σε άλλες έννομες τάξεις και νομοθετικά)¹³, ως

⁸ Βασιλικά 2.3.12 & 44.18.23, Πανδέκτες 34.5.24(25) & 50.17.12.

⁹ Βουζίκας, Κληρονομικόν δίκαιον παρ. 125 IV σημ. 82.

¹⁰ Ενδεικτικά από τη θεωρία Απ. Γεωργιάδης, Κληρονομικό δίκαιο σελ. 302 παρ. 21 III 3 με περαιτέρω παραπομπές και από τη νομολογία ΑΠ 243/1970 ΕΕΝ 37 σελ. 611.

¹¹ Π. Παπανικολάου, Σύνταγμα και αυτοτέλεια του αστικού δικαίου 2006 σελ. 28 επ. και 143 επ. Μεντής, σε Απ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ τ. Ι 2010 άρθρο 200 σελ. 376 - 377 αρ. 25. Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. Ι Α Γενική εισαγωγή σελ. 9 αρ. 22 και Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 861 αρ. 109.

¹² Β. Χριστιανός, Εισαγωγή στο δίκαιο της ΕΕ 2010 παρ. 550 σελ. 558 επ. και Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. τ. Ι Α 2016 Γενική εισαγωγή σελ. 29 αρ. 95.

¹³ ΓαλλΑΚ 1156 επ., ΙταλΑΚ 1362 επ., ΑυστρΑΚ 915.

απόρροια εμπειρίας, πρακτικής εφαρμογής και κοινής λογικής¹⁴, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η «οδηγία», ότι σε περίπτωση αμφιβολίας επικρατεί ό,τι φαίνεται λογικό¹⁵ (διδάγματα κοινής πείρας, common sense, βλ. 5.1 ε & στ) και το λεγόμενο επιχείρημα «κατά μείζονα λόγο» (από μείζονος περιελάσσονος και αντίστροφα, βλ. 5.2γ.Αiii).

4. Απάντηση

4.1. Στο πρώτο ερώτημα

α. Το ανυπόστατο (αυτοδικαίως ανίσχυρο) των δικαστικών αποφάσεων προβλέπεται στο άρθρο 313 ΚΠολΔ, όπου απαριθμούνται πέντε περιπτώσεις, όχι περιοριστικά όμως, αφού ορθά υποστηρίχθηκε η ερμηνευτική διεύρυνση¹⁶ της ρυθμίσεως ώστε να καταλαμβάνει και ισοδύναμες περιπτώσεις, όπως λόγου χάρη αποφάσεις που εκδίδονται μετά την ανάκληση της αγωγής (παραίτηση από το δικόγραφο)¹⁷ που λόγω της αναδρομικής της ενέργειας ισοδυναμεί με την περίπτωση που εκδίδεται απόφαση δίχως να έχει ασκηθεί αγωγή¹⁸, που υπάγεται στο στοιχείο β' του ανωτέρω άρθρου, καθώς αναμφίβολα «δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων» η κρίση για «αντικείμενο» περί του οποίου δεν ασκήθηκε αγωγή¹⁹.

β. Δεδομένου ότι δυσχερώς νοείται περίπτωση να εκδοθεί απόφαση παρά την

---

¹⁴ Σχετικώς και για όσα ακολουθούν Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. 1 Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 881 αρ. 173 επ.

¹⁵ Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2016 τ. 1 Β, άρθρα 173 & 200 σελ. 861 αρ. 179 και εκεί σημειώσεις 280 - 283.

¹⁶ Βλ. Μαργαρίτη, ΕρμΚΠολΔ 313 και Κονδύλη, Το δεδικοσμένον 1983 σελ. 81 - 84 παρ. 8 Π (βλ. ιδίως το κείμενο του ίδιου εντός εισαγωγικών παρακάτω στη σημ. 19). Ομοίως Μπέης, Δ 9 σελ. 452 και Κ. Παναγόπουλος, Η οριστικότητα της δικαστικής απόφασης 1989 σελ. 213..

¹⁷ Κονδύλης, π. παρ. 8 Π 2 σελ. 83. Κ. Παναγόπουλος, π. σελ. 214 και Μαργαρίτης, π.

¹⁸ "Ότι είναι αυτοδικαίως ανίσχυρη η απόφαση που εκδόθηκε δίχως την άσκηση αγωγής, Μπέης, ΠολΔ σελ. 522 και Κονδύλης, στην επόμενη σημ..

¹⁹ Πρβλ. Κονδύλη, π. σελ. 82: «Δεν δημιουργείται η έννομος σχέσις της δίκης, αν ελλείπει εν των υποκειμένων αυτής ... ή αν δεν ζητείται η παροχή εννόμου προστασίας ή η αιτουμένη προστασία εκφεύγει των ορίων δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων ... Η εξ επόψεως ισχύος αντιμετώπισης της αποφάσεως πρέπει να είναι εις όλας αυτάς τας περιπτώσεις η ίδια. Η απόφασις πρέπει να θεωρείται ανόπληκτος (ανίσχυρος)».

παντελή έλλειψη αγωγής (πέραν της παραίτησεως από το δικόγραφο, κατά τα εκτεθέντα, που την αίρει αναδρομικά, ως μηδέποτε ασκηθείσα), πρακτικά το πρόβλημα ανακύπτει κυρίως όταν το Δικαστήριο κρίνοντας συγκεκριμένη αγωγή αποφαινεται (και) επί ζητήματος το οποίο δεν περιλαμβάνεται στα αγωγικά αιτήματα, οπότε πρόκειται για εν μέρει²⁰ ανυπόστατη απόφαση, κατά το μέρος δηλαδή που αφορά το μη υποβληθέν αίτημα (αποφαινόμενη ως προς αυτό ουσιαστικά «εκτός της δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων»)²¹, παραμένοντας υποστατή κατά τα λοιπά. Δηλαδή ανυπόστατες (αυτοδικαίως ανίσχυρες, μην παράγουσες έννομα αποτελέσματα) είναι και οι αποφάσεις που κατά παράβαση της αρχής διαθέσεως²² που διέπει την διαγνωστική δίκη αποφαινονται περί ζητήματος για το οποίο δεν υπήρξε αγωγικό αίτημα του διαδίκου. Είτε δηλαδή ελλείπει παντάπασι αγωγή ή έγινε παραίτηση από το δικόγραφο αυτής και παρά ταύτα εκδόθηκε απόφαση (ανυπόστατη για το λόγο αυτό) είτε η αγωγή δεν περιέχει αίτημα για ζήτημα που (παρά ταύτα) περιέλαβε στην απόφασή του το Δικαστήριο, το αποτέλεσμα είναι ίδιο, δηλαδή ως προς το ζήτημα αυτό (κριθέν καίτοι μη αιτηθέν) η απόφαση καθίσταται αυτοδικαίως ανίσχυρη κατά το άρθρο 313 ΚΠολΔ.

γ. Ουδόλως επιδρά στο ανυπόστατο της αποφάσεως η δυνατότητα προσβολής της με ένδικο μέσο. Απλά ο διάδικος καλείται να επιλέξει μεταξύ αγωγής για αναγνώριση του ανυποστάτου της αποφάσεως ή ενδίκου μέσου κατ' αυτής, ώστε αν ακολουθήσει τη δεύτερη λύση (ένδικο μέσο) δεν έχει πλέον την πρώτη εναλλακτική ευχέρεια δικονομικής προβολής του ανυποστάτου (με αγωγή), όπως ρητά ορίζει η παρ. 2 του άρθρου 313 ΚΠολΔ. Ασφαλώς μπορεί όμως πάντα και παντού, ως αυτοδικαίη μορφή ανισχύρου, να προβληθεί και κατ' ένσταση, ακόμη και αν δεν ασκηθεί αγωγή ούτε ένδικο μέσο. Οι ανωτέρω δικονομικές ευχέρειες λοιπόν, σχετιζόμενες μόνο με τον τρόπο προβολής του ελαττώματος (ανυποστάτου) της αποφάσεως, έχουν διαδικαστικό απλώς χαρακτήρα και όχι ουσίας, ώστε η τυχόν επιλογή από το διάδικο της μίας ή της άλλης, αναφερόμενη απλά και μόνο στο δικονομικό «όχημα» προβολής του σχετικού ισχυρισμού, δεν μεταβάλλει την φύση

²⁰ Κουδύλης, π. σελ. 79 παρ. 8.13.

²¹ Κουδύλης, στην προηγούμενη σημείωση.

²² Βλ. Κ. Παναγόπουλο, π. σελ. 223.

της προσβαλλόμενης απόφασης ως ανυπόστατης. Εν κατακλείδι, η τυχόν άσκηση ενδίκου μέσου, αντί αγωγής, δεν καθιστά την απόφαση υποστατή.

δ. Με άλλα λόγια, η πρόβλεψη (και) ως λόγου αναιρέσεως με τον αριθμό 4 του άρθρου 559 ΚΠολΔ της υπερβάσεως της δικαιοδοσίας των πολιτικών Δικαστηρίων δεν αναιρεί βέβαια το ανυπόστατο της σχετικής απόφασης με το άρθρο 313 περίπτ. β' του ίδιου κώδικα. Το ίδιο ισχύει και με τον αναιρετικό λόγο εκ του αριθμού 9 του άρθρου 559 ΚΠολΔ για την περίπτωση που «το δικαστήριο επιδίκασε κάτι που δεν ζητήθηκε ή επιδίκασε περισσότερα από όσα ζητήθηκαν». Η δυνατότητα ασκήσεως αναιρέσεως (άρα και εφέσεως), αλλά ακόμη και η τυχόν άσκηση αυτών, δεν αναιρεί το ανυπόστατο που συνάγεται με την ερμηνευτική διεύρυνση, των περιπτώσεων του άρθρου 313 ΚΠολΔ κατά τα εκτεθέντα, με τρόπο δηλαδή που να περιλαμβάνει και την έκδοση αποφάσεως επί ελλείποντος (μη υποβληθέντος ή πλέον του υποβληθέντος) αγωγικού αιτήματος.

ε. Εν προκειμένω, την αίτηση για υπαγωγή του σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασεως υπέβαλε ο ίδιος ο πάσχων και μάλιστα μόνο και μόνο επειδή είχε κινητικό πρόβλημα (σωματική αναπηρία), όχι ψυχοπνευματική πάθηση, δίχως να ζητά πλήρη στερητική συμπαράσταση, αρμόζουσα μόνο σε βαριά ασθενή είτε σωματικά (κατάκοιτο) είτε ψυχοπνευματικά (μη δυνάμενο να εκφράσει ελεύθερη βούληση), καθώς συνεπάγεται απόλυτη στέρηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας.

Στην σωματική αναπηρία αυταπόδεικτα (κοινή λογική = διδάγματα της κοινής πείρας, πρβλ. ΚΠολΔ 559 αρ.1) αρμόζει η μερική επικουρική συμπαράσταση, καθώς μόνο δι' αυτής εξασφαλίζεται αφενός η επιτασσόμενη ισότητα ανάμεσα σε υγιείς και αναπήρους από την -υπερέχουσα σε ισχύ του κοινού νόμου- διεθνή σύμβαση του ΟΗΕ²³ (που κυρώθηκε στη χώρα μας με το ν. 4074/2012) και αφετέρου η Συνταγματικά (άρθρο 2 παρ. 1) κατοχυρωμένη προστασία της αξίας του ανθρώπου που απαγορεύει το νομικό «ακρωτηριασμό» (capitis deminutio), τον οποίο επιφέρει η αδικαιολόγητη αποστέρηση εντελώς της δικαιοπρακτικής ικανότητας με την

---

²³ Σχετικώς βλ. Κουτσογράδη, Η προληπτική ίδια αστική προστασία εκ μέρους των ηλικιωμένων και των πασχόντων ενηλίκων, σε ΕΛΔ 2013 σελ. 637.

υποβολή σε πλήρη στερητική συμπαράσταση²⁴, δίχως αυτή να συνιστά «αναγκαίο κακό»²⁵, το οποίο συντρέχει αποκλειστικά και μόνο στους βαριά πάσχοντες²⁶.

Θα ήταν εξάλλου άτοπο να θεωρηθεί ότι ζήτησε ο Θ.Σ. πλήρη στερητική συμπαράσταση, αφού τέτοιο αίτημα αυτοπροσώπως θα προϋπέθετε το εδώ ελλείπον, δηλαδή αδυναμία εκφοράς ελεύθερης βούλησης. Με άλλα λόγια, εκ των πραγμάτων (με την κοινή λογική) την πλήρη στερητική συμπαράσταση μπορούν ουσιαστικά να ζητήσουν μόνο άλλα πρόσωπα που νομιμοποιούνται ενεργητικά με το άρθρο 1667 ΑΚ δοθέντος ότι ο πάσχων αδυνατεί να το πράξει, αφού για τον λόγο ακριβώς αυτόν (αδυναμία του να εκφραστεί ελεύθερα λόγω βαρειάς παθήσεως) ζητείται και η υπαγωγή του στο καθεστώς πλήρους στερητικής συμπαράστασης²⁷. Και

²⁴ Διεξοδικά περί αυτού, Κ. Παναγόπουλος, Χρόνος επέλευσης των αποτελεσμάτων της άρσης δικαστικής συμπαράστασης, ΕφαρμΑστΔ 2017 σελ. 297 επ.

²⁵ Πρβλ. Κ. Παναγόπουλο, π. μετά τον εκεί εκθέτη 19.

²⁶ Ότι «πρέπει ως έκφραση τη αρχής της αναλογικότητας μέσου-σκοπού να επιβάλλονται εκ μέρους του δικαστηρίου οι ελάχιστοι δυνατοί περιορισμοί που ικανοποιούν το συμφέρον του πάσχοντα» επισημαίνει ο Κουτσουράδης (π. σελ. 845 αρ. 22), έχοντας τονίσει ότι «η δικαστική συμπαράσταση αποτελεί το μέσο προστασίας του πάσχοντα ... και όχι το σκοπό» και ότι δεν μπορεί συνεπώς το μέσο αυτό να διαμορφωθεί «κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξουθενώνεται τελικά αυτός προς χάριν του οποίου τίθεται σε κίνηση και λειτουργεί το θεσμικό πλαίσιο», καθώς «αν συμβεί κάτι τέτοιο αναίρεται εντελώς ο χαρακτήρας του ως προστατευτικού νομικού πλαισίου, εφόσον οι ζημιές που θα προκαλέσει στον πάσχοντα θα υπερβαίνουν τα οφέλη για τα οποία υποτίθεται ότι έχει θεσπιστεί και έχει ταχθεί από την έννομη τάξη να υπηρετήσει» (αρ. 21). Καίρια δε «ζημιά», λόγου χάρη, της αδικαιολόγητης επιβολής πλήρους στερητικής συμπαράστασης αντί της αρμόζουσας και αρκούσας (με αναλογία μέσου-σκοπού) επικουρικής τοιαύτης, είναι η ανεπίτρεπτη στο σύγχρονο νομικό πολιτισμό -και ισοδύναμη με *capitis deminutio*- πλήρης αποστέρηση έτοι της δικαιοπρακτικής ικανότητας του πάσχοντα (σελ. 842 αρ. 13), αντί να διαμορφωθεί η παρεχόμενη με τη δικαστική συμπαράσταση προστασία «κατά τέτοιο τρόπο που να μη θίγεται η προσωπικότητά του, που εξαιτίας της πάθησής του δεν είναι σωστό να υλοστεί καμία μείωση ή φαλκίδευση» (σελ. 843 και ο ίδιος, στον αναμνηστικό τόμο Ι. Καρακατσάνη σελ. 335-336).

²⁷ Πρβλ. Κουτσουράδη σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, ΕρμΑΚ τ. VIII 2^η έκδ. άρθρο 1667 σελ. 898 & 904 που επισημαίνει ότι «όταν η κατάσταση του (πάσχοντος) είναι τέτοιας μορφής και έκτασης που δεν είναι σε θέση εκ των πραγμάτων να εκδηλώσει τη βούλησή του», ο νομοθέτης ουσιαστικά με «το να τον αναγνωρίσει εν στενή έννοια ως ενεργητικά νομιμοποιούμενο» στην πραγματικότητα «θέλει περισσότερο να τονίσει την αλλαγή της γενικότερης στάσης απέναντί του, ανυψώνοντάς τον σε υλοκείμενο της σχετικής δίκης» (σε αντίθεση με τη δικαστική απαγόρευση του προϊσχύσαντος δικαίου), ώστε «στην πράξη, παρά την ουσιαστική και δικονομική κατοχύρωση, η πιθανότητα να ασκήσει αυτοπροσώπως ο ίδιος ... την

αντιστρόφως, με ρητή νομοθετική επιταγή (ΑΚ 1667 παρ. 2) μόνο ο ίδιος ο πάσχων επιτρέπεται να ζητήσει την υπαγωγή του σε δικαστική συμπαράσταση όταν πρόκειται απλώς για σωματική αναπηρία, όπως εν προκειμένω, στην περίπτωση της οποίας τεκμαίρεται η ικανότητα αυτοδιαθέσεως του αιτούντος (βλ. σημ. 26 & 27) και για το λόγο αυτό ασφαλώς αρμόζει και αρκεί η μερική επικουρική συμπαράσταση. Τόσο δε ο πάσχων, όσο και τα λοιπά πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 1667.1 ΑΚ νομιμοποιούνται να ζητήσουν τις λοιπές μορφές (μερική στερητική ή επικουρική συμπαράσταση), πλην της περιπτώσεως της παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου, που επιφυλάσσεται μόνο στον πάσχοντα, όπως αναφέρθηκε.

στ. Εν όψει των ανωτέρω, κατ' ορθή εκτίμηση του δικογράφου της αιτήσεως του Θ.Σ. για υπαγωγή του σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασεως, αβίαστα προκύπτει ως μόνη νόμιμη (και λογική) παραδοχή, ότι το αίτημα του Θ.Σ. συνίστατο στη θέση του υπό μερική επικουρική συμπαράσταση και συνεπώς η απόφαση που τον έθεσε υπό πλήρη στερητική τοιαύτη «επιδίκασε κάτι που δεν ζητήθηκε» και πάντως «περισσότερα από όσα ζητήθηκαν», ήτοι αποφάνθηκε επί μη υποβληθέντος αιτήματος²⁸, καθιστάμενη έτσι κατά το μέρος αυτό αφενός ανυπόστατη κατά το

αίτηση ή και να χορηγήσει δικαστική πληρεξουσιότητα είναι εντελώς περιορισμένη» (σελ. 898), εξαντλούμενη ουσιαστικά στις περιπτώσεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1667 ΑΚ όπου «η δικαστική συμπαράσταση διαμορφώνεται ως μέτρο που επιβάλλεται μόνο εάν ο ίδιος με αίτησή του ζητήσει την υποβολή του σε καθεστώς της συμπαράστασης» (σελ. 904).

²⁸ Περί του ότι η περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1667 ΑΚ (σωματική αναπηρία) συνιστά *από πλευράς ουσιαστικού δικαίου* όχι απλώς κάτι έλασσον σε σχέση με τις περιπτώσεις ψυχοπνευματικής νόσου και δη βαριάς (που επιβάλλουν στερητική συμπαράσταση), αλλά ένα *aliud*, υπαινίσσεται και ο Κουτσουράδης (π. σελ. 904, βλ. το κείμενο σε εισαγωγικά παρακάτω), ώστε *στη δικονομική του προβολή πρόκειται για «άλλο» αίτημα* κι όχι απλώς «πλέον» του αιτηθέντος. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ιδίως όμως στην πρώτη, καθίσταται *ανυπόστατη η δικαστική απόφαση που «επιδικάζει» πλήρη στερητική συμπαράσταση αντί επικουρικής (και δη μερικής), που είναι «άλλο»* - ή, πάντως, «περισσότερο»- από το αιτηθέν, καθώς έτσι *αποφαίνεται για κάτι που δεν ζητήθηκε*. Συγκεκριμένα, ο Κουτσουράδης (π. σελ. 904) επισημαίνει ότι «έκρινε δηλαδή ο συντάκτης του νόμου πως *στις περιπτώσεις της σωματικής αναπηρίας ... δεν υπάρχει χρεία δικαστικής συμπαράστασης, αφού ο ενδιαφερόμενος είναι σε θέση να εκφράσει αυτόνομα και ανεπηρέαστα τη βούλησή του ... η επέμβαση επομένως στην προσωπική σφαίρα του θα πρέπει να επιτρέπεται μόνο εφόσον ο ίδιος το θελήσει ... τεκμαίρεται σιωπηρά ... πως δεν υπάρχει ολική ... αδυναμία ίδιας φροντίδας των υποθέσεων, έτσι ώστε η επιβολή*

άρθρο 313 περίπτ. β' ΚΠολΔ ορθώς ερμηνευόμενο (με διεύρυνση -κατά τα εκτεθέντα των προβλεπόμενων περιπτώσεων δια της διασταλτικής ερμηνείας αυτών ή και προσθήκης άλλων με αναλογία) και αφετέρου ίδρυσε αναιρετικό λόγο εκ των αριθμών 4 και 9 του άρθρου 559 ΚΠολΔ (άρα και λόγο εφέσεως). Το ανυπόστατο της αποφάσεως 3168 σημαίνει ότι αυτή δεν επέφερε αποτελέσματα, άρα ουδέποτε τέθηκε ο Θ.Σ. σε καθεστώς πλήρους στερητικής συμπαραστάσεως και πάντως, αν θεωρηθεί ως εν μέρει ανυπόστατη (κατά το μέρος του μη αιτηθέντος είδους της συμπαραστάσεως), τότε ο Θ.Σ. πρέπει να θεωρείται ότι τέθηκε υπό καθεστώς μερικής επικουρικής τοιαύτης, την οποία κατ' ορθή εκτίμηση του δικογράφου αιτήθηκε. Το δε ανυπόστατο, ως αυτοδίκαιη μορφή ανισχύρου, δεν χρήζει δικαστικής διαγνώσεως κατόπιν σχετικής αγωγής ούτε προβολής με ένδικο μέσο, αλλά μπορεί να προβληθεί οποτεδήποτε και οπουδήποτε (και κατ' ένσταση).

4.2. Επί των λοιπών ερωτημάτων

Τα λοιπά δύο ερωτήματα συνέχονται προς άλλα και για το λόγο αυτό επιχειρείται κατωτέρω ενιαία αντιμετώπισή τους.

α. Νομοθετική ρύθμιση

Το άρθρο 1719 ΑΚ εδ. α' αριθ. 2 ορίζει, ότι «*ανίκανοι να συντάξουν διαθήκη είναι ... όσοι βρίσκονται σε δικαστική συμπάρασταση με πλήρη στέρηση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας ή με ρητή στέρηση της ικανότητας να συντάσσουν διαθήκη*». Κατά το εδ. β' του ίδιου άρθρου, η ανικανότητα του προηγούμενου εδαφίου «*αρχίζει από τη στιγμή που υποβλήθηκε η αίτηση ή συντάχθηκε η πράξη για την αυτεπάγγελτη εισαγωγή της υπόθεσης προς συζήτηση*».

Το άρθρο 1720 εδ. α' ορίζει, ότι «*αν ο συμπαραστατούμενος, από τον οποίο αφαιρέθηκε (ή έχει αφαιρεθεί) ρητά η ικανότητα να συντάσσει διαθήκη, συνέταξε διαθήκη προτού καταστεί τελεσιδική η απόφαση που τον υπέβαλε στη δικαστική συμπάρασταση, η μεταγενέστερη τελεσιδικία της απόφασης δεν επιδρά στο κύρος της διαθήκης, αν ο διαθέτης πεθάνει πριν από την τελεσιδικία*». Κατά το εδ. β' δε του ίδιου άρθρου, το ίδιο ισχύει «*αν το πρόσωπο του προηγούμενου εδαφίου συνέταξε διαθήκη μετά την υποβολή της αίτησης για*

της δικαστικής συμπάραστασης να εμφανίζεται όχι ως μέτρο έκφρασης κρατικής πρόνοιας ... αλλά ως αποτέλεσμα ίδιας αίτησης παροχής κρατικής συνδρομής».

άρση της δικαστικής συμπαράστασης ... και η άρση έγινε σύμφωνα με την αίτηση».

β. Ερμηνευτικά ζητήματα

Στη διατύπωση των ανωτέρω διατάξεων (γραμματική ερμηνεία) εντοπίζεται μια αναντιστοιχία στο ότι η δεύτερη (ΑΚ 1720) αναφέρεται μόνο στην ανικανότητα για σύνταξη διαθήκης που ρητά επιτάσσει η απόφαση περί υποβολής προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση, ενώ η πρώτη διάταξη (ΑΚ 1719) αναφέρεται στην ίδια ανικανότητα που προκαλείται είτε από τον ίδιο ως άνω λόγο είτε από τη θέση προσώπου σε πλήρη στερητική συμπαράσταση. Ανακόπτει έτσι το ζήτημα, αν ο νομοθέτης θέλησε όντως με τη δεύτερη διάταξη να αποκλείσει από το ρυθμιστικό της πεδίο (τελεσιδικία ως όρος για αναδρομική ενεργοποίηση της ανικανότητας) την ανικανότητα για σύνταξη διαθήκης του ευρισκόμενου σε πλήρη στερητική συμπαράσταση, όπως αφήνει την εντύπωση η γραμματική ερμηνεία ή την παρέλειψε εκ παραδρομής (μη ηθελημένη αβλεψία), οπότε επιβάλλεται να διέλθει η αναζήτηση του αληθούς νοήματος της διάταξης και από τα λοιπά ερμηνευτικά στάδια, κατά τα εκτεθέντα ανωτέρω, στην παρ. 4.

Περαιτέρω, η διατύπωση του εδ. β' του άρθρου 1720 δεν καταλαμβάνει φραστικά την περίπτωση που ο διαθέτης αποβίωσε πριν την έκδοση αποφάσεως επί της αιτήσεως για άρση της συμπαράστασεως, ώστε ανακόπτει το ζήτημα, αν όντως η περίπτωση αυτή δεν εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο της ανωτέρω διατάξεως (όπως θα προέκυπτε από τη γραμματική ερμηνεία) ή επιβάλλεται μετάβαση σε περαιτέρω ερμηνευτικά στάδια, εφόσον θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης εκφράστηκε ατελώς.

γ. Ερμηνευτική προσέγγιση της νομοθετικής ρύθμισης

Α. Εφόσον αποδειχθεί ο ισχυρισμός των εδώ (απόφαση 4771) εκκαλούντων ότι ουδέποτε τελεσιδίκησε η απόφαση 3168, ευχερώς συνάγεται -με το σκεπτικό που ακολουθεί- ότι αυτή δεν επέδρασε στο κύρος της διαθήκης από 22-7-2015. Ειδικότερα:

ι) Η διαπίστωση -κατά τη γραμματική ερμηνεία ενός κανόνα δικαίου- ότι αυτός φαίνεται να αφήνει ορισμένη περίπτωση αρρυθμιστη (νομοθετικό κενό), οδηγεί είτε στον εξ αντιδιαστολής αποκλεισμό αυτής από το ρυθμιστικό του πεδίο είτε, αντίθετα, στην κατ' αναλογία επέκταση της εφαρμογής του και σ' αυτήν, με κριτήριο την εκάστοτε αποχρώσα διαφορά ή, αντιστοίχως, ομοιότητα της

αρρυθμιστής περιπτώσεως με τη ρυθμισμένη. Αντιδιαστολή προσήκει εφόσον διαπιστωθεί ότι οι δύο περιπτώσεις διαφέρουν περισσότερο από ό,τι ομοιάζουν, αναλογία δε επιβάλλεται όταν αυτές εμφανίζουν σημαντική ομοιότητα και οι διαφορές ελλείπουν ή είναι επουσιώδεις. Προς διαπίστωση του ενός ή του άλλου ενδεχομένου καταφεύγει ο εφαρμοστής του δικαίου και στις κατάλληλες ερμηνευτικές μεθόδους που αναφέρθηκαν ανωτέρω (παρ. 3).

ii) Εν προκειμένω, τόσο η συστημική (συνδυασμός με το άρθρο ΑΚ 1719 εδ. α' αρ. 2 και εδ. β') όσο και η τελολογική ερμηνεία της εδώ κρίσιμης διατάξεως του άρθρου ΑΚ 1720 εδ. α' δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι η παράλειψη μνείας σε αυτήν και της περιπτώσεως της πλήρους στερητικής συμπαράστασης δεν υπήρξε συνειδητή (ηθελημένη) επιλογή του νομοθέτη, αλλά οφείλεται προδήλως σε αβλεψία του (νομοθετικό κενό)²⁹. Τούτο δε διότι το συνδυαστικά ερμηνευόμενο και εφαρμοζόμενο άρθρο 1719 μνημονεύει και αυτήν ρητά, ο δε σκοπός του συνδυασμού αμφοτέρων των διατάξεων είναι κοινός και έγκειται στη διάσωση του κύρους διαθήκης -που άλλως θα ήταν άκυρη ως συνταχθείσα από πρόσωπο ανίκανο προς σύνταξη της- όταν ο διαθέτης προαποβιώσει της τελεσιδικίας της αποφάσεως που υπήρξε αιτία της ανικανότητας αυτής. Και τέτοια αιτία συνιστά τόσο η απόφαση που θέτοντας τον πάσχοντα σε μερική στερητική συμπαράσταση εμπεριέχει ρητή αφαίρεση της ικανότητας για σύνταξη διαθήκης, (περίπτωση που μνημονεύεται στην ερμηνευόμενη διατάξη), όσο βέβαια -εξ ορισμού μάλιστα πολλώ μάλλον- και η απόφαση που θέτοντας αυτόν υπό πλήρη στερητική συμπαράσταση (μη μνημονευόμενη περίπτωση) τον καθιστά έτσι πλήρως ανίκανο για οποιαδήποτε δικαιοπραξία, άρα και για σύνταξη διαθήκης.

iii) Το ερμηνευτικό επιχείρημα «κατά μείζονα λόγο» προστίθεται έτσι στη συστημική και την τελολογική ερμηνεία (ανωτέρω) που αναδεικνύουν την αποχρώσα ομοιότητα της εξεταζόμενης (και φαινομενικά αρρυθμιστής) περιπτώσεως με τη ρητά ρυθμισμένη τοιαύτη, και ταυτόχρονα την απουσία οποιασδήποτε μεταξύ τους διαφοράς, ώστε η αντιδιαστολή αποκλείεται, επιβαλλομένης για την ταυτότητα

---

²⁹ Βλ. Περράκη σε Κ. Παναγόπουλου, Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο σελ. 71: «Προϋπόθεση για τη διαπίστωση κενού αποτελεί η κρίση (επί τη βάσει ερμηνείας, κυρίως τελολογικής και συστημικής) για το αν στη συγκεκριμένη περίπτωση απαιτείται ρύθμιση».

του νομικού λόγου (δηλαδή κατ' αναλογία) της εφαρμογής του ατελώς διατυπωθέντος άρθρου 1720 ΑΚ σε αμφότερες τις αναφερόμενες στο άρθρο 1719 περιπτώσεις ανικανότητας για σύνταξη διαθήκης. Στο ίδιο πόρισμα, αν και βραχυλογικά, καταλήγουν επίσης οι συγγραφείς, ως μάλλον αυτονόητο³⁰, ενισχύεται δε αυτό και με επίκληση της αρχής περί ευνοϊκής για τη διαθήκη (υπέρ του κύρους της) ερμηνεία, για την οποία βλ. ανωτέρω (παρ. 3γ).

Β. Εφόσον τεθεί ως αφετηρία η παραδοχή, ότι η συμπαράσταση στην περίπτωση της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 1667 ΑΚ (σωματική αναπηρία) συνιστά *aliud* κι όχι απλώς έλασσον σε σχέση με τις λοιπές μορφές αυτής, ιδίως δε σε σχέση με την στερητική συμπαράσταση³¹, επιβάλλεται να δεχθούμε ως προς αυτήν - με ερμηνευτική διαστολή του εδ. β' του άρθρου 1720- ότι διασώζεται σε κάθε περίπτωση το κύρος της διαθήκης, εφόσον προηγηθεί του θανάτου του διαθέτη η αίτηση αυτού για άρση της συμπαραστάσεώς του. Τούτο δε, διότι η τεκμαιρόμενη - ακόμη και κατά τη διάρκεια της συμπαραστάσεως- ικανότητα αυτοδιαθέσεως του πάσχοντος μόνο από σωματική αναπηρία³², καθιστά την αναμονή δικαστικής επιβεβαιώσεως του ούτως ή άλλως τεκμαιρομένου μη ανεκτό φορμαλισμό που θα φαλκίδευε ανεπίτρεπτα (Σ 2.1) την προσωπικότητα και την ανθρώπινη αξία του (βλ. παρ. 4δ), ερχόμενη σε αντίθεση και με την αρχή της εύνοιας προς το κύρος της διαθήκης³³.

5. Πορίσματα

5.1. Η απόφαση 3168 είναι ανυπόστατη, καθώς έκρινε επί ζητήματος για το οποίο δεν υπήρξε αίτημα και πάντως «επιδίκασε» πλέον του αιτηθέντος, θέτοντας τον Θ.Σ. υπό καθεστώς πλήρους στερητικής συμπαραστάσεως, αντί της μερικής

---

³⁰ Βλ. *Κακατσάκη* σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ 1719 σελ. 1166 αρ. 17: «*η ΑΚ 1719 εδ. β' πρέπει ... να συνδυαστεί με την ΑΚ 1720 στο ακόλουθο σημείο ... στην περίπτωση της αναδρομικής ανικανότητας του στερητικά συμπαραστατούμενου ... προϋποτίθεται η έκδοση τελεσίδικης σχετικής απόφασης*». Ομοίως Απ. Γεωργιάδης, Κληρονομικό δίκαιο σελ. 131 αρ. 26.

³¹ Προς αποφυγή επαναλήψεων βλ. ανωτέρω, ιδίως παρ. 4.1στ και τα εντός εισαγωγικών κείμενα στη σημ. 28.

³² Περί αυτού, ανωτέρω παρ. 4.1ε και σημ. 27.

³³ Περί της οποίας βλ. παρ. 3γ.

επικουρικής τοιαύτης που κατ' ορθή εκτίμηση του δικογράφου αιτήθηκε ο Θ.Σ. Συνεπώς ουδέν αποτέλεσμα παρήγε η ανωτέρω απόφαση και πάντως, αν θεωρηθεί εν μέρει ανυπόστατη, έθεσε τον Θ.Σ. σε καθεστώς μερικής επικουρικής συμπαράστασης.

5.2. Επί των λοιπών ερωτημάτων, η προσέγγιση των αναφερόμενων ζητημάτων με περισσότερες της μίας ερμηνευτικές μεθόδους (συστημική, τελολογική, επιχείρημα «κατά μείζονα λόγο», διδάγματα της κοινής πείρας κλπ) και η συνεκτίμηση της αρχής για ερμηνεία ευνοϊκή προς τη διαθήκη (για διάσωση του κύρους της) συγκλίνουν στις παραδοχές ότι:

- η τελεσιδικία της αποφάσεως για δικαστική συμπαράσταση είναι όρος για επέλευση της ανικανότητας του συμπαραστατούμενου προς σύνταξη διαθήκης σε αμφότερες τις περιπτώσεις του άρθρου 1719 εδ. α' αρ. 2, δηλαδή και επί πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης, και
- η ρύθμιση του άρθρου 1720 εδ. β' καταλαμβάνει επίσης την περίπτωση θανάτου του συμπαραστατούμενου μετά την υποβολή αιτήσεως για άρση της συμπαράστασης και πριν την έκδοση αποφάσεως επί αυτής, όταν πρόκειται για συμπαράσταση του άρθρου 1667 παρ. 2, δηλαδή για πάσχοντα αποκλειστικά από σωματική αναπηρία που υπέβαλε ο ίδιος την αίτηση δικαστικής συμπαράστασής του και την αίτηση για την άρση αυτής.

5.3. Συνεπώς η διαθήκη του Θ.Σ. με ημερομηνία 22-7-2015 είναι έγκυρη με πολλαπλή και επάλληλη θεμελίωση:

- Η απόφαση 3168 δεν παρήγε αποτέλεσμα, ως ανυπόστατη κατά το άρθρο 313 ΚΠολΔ, στο μέτρο που έθεσε τον Θ.Σ. υπό πλήρη στερητική συμπαράσταση. Αν θεωρηθεί δε εν μέρει ανυπόστατη, έθεσε τον Θ. Σ. υπό μερική επικουρική συμπαράσταση, που δεν προκαλεί ανικανότητα συντάξεως διαθήκης.
- Εξάλλου, εφόσον αποδειχθεί ο ισχυρισμός των εκκαλούντων ότι η απόφαση 3168 δεν τελεσιδίκησε, ακόμη κι αν θεωρηθεί καθόλα υποστατή, δεν προκάλεσε ανικανότητα του Θ.Σ. να συντάξει διαθήκη,

καθώς για την επέλευση τέτοιας ανικανότητας απαιτείται τελεσιδικία της αποφάσεως για δικαστική συμπαράσταση.

- Και πάντως ο θάνατός του Θ.Σ. μετά την υποβολή εκ μέρους του της αιτήσεως για άρση της δικαστικής συμπαραστάσεως διέσωσε το κύρος της κρίσιμης διαθήκης με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1720 ΑΚ, ορθά ερμηνευόμενο ως ανωτέρω.